

אנשי השנה

תשנ"א

העולם

רגן: אמריקה, אמריקה

שני האנשים שנפגשו לקראת סוף-השנה על הדשא של הבית הלבן היו שונים איש מרעהו יותר מכל שני מדינאים אחרים בעולם — ובכל זאת היו ביניהם קווי-דמיון מוזרים.

מנחם בגין, בן הלבנר מברסט-ליטובסק, ראש-המחנה, הפוליטיקאי הוותיק, נפגש עם רונלד רגן, שבילה את מרבית חייו כשחקן מסוג ב' בהוליווד, שמעולם לא עסק בפוליטיקה, שמעולם לא השתתף בשום מלחמה.

בגין הקודר, בעל חושי-ההומור המאולץ, המדבר עד בוש על השואה, נתקל באדם פתוח, אופטימי, שופע-חיוכים, המתייחס אל הדברים בקלילות.

אך יש דמיון פוליטי מסוים בין השניים. לא זה בלבד ששניהם הם שונאים מושבעים של הקומוניזם, אלא ששניהם נראו בראשית תשמ"א כמעמדים חסרי-ידיים לביטול הרמות ביותר של מדינותיהם — ושניהם הדחימו את הציבור בניצחונות מרשימים בקלפיות.

מדוע העניק העם האמריקאי סמכות כה אדירה לאיש מסוג זה, בעל ההשכלה המדינית האפסית? ואיך הצליח רגן, אחרי היבחרו, לנהל ניצחונות כה מהירים בראשית שנותיו כקונגרס האמריקאי, ולזכות בפופולריות גוברת והולכת?

קרה לאמריקאי המצוי מה שקרה לישראלי המצוי: הוא היה זקוק לפורקן לאומני. אחרי תקופתו של ג'ימיו קארטר, שבה ירדה היוקרה האמריקאית בגלל לכידת בני-הערובה האמריקאיים באיראן ואירועים אחרים, ואחרי המשבר הלאומי הכפול של המפלה בוויאט-נאם ופרשת-וועטרייט שקדמו לכך, התמסרו ההמונים למישהו שהבטיח יוקרה, כוח, זקיפות-קומה לאומית — והכל בול ובקלות. הם רצו לחזור אל החלום האמריקאי הישן והפשוט, שנגזר במציאות.

בתקופת קארטר נעשה ניסיון רציני להתאים את ארץ-הברית למציאות החדשה בעולם, על-ידי בניית גשרים חדשים בינה ובין העולם השלישי. בראש סולם-העדיפות עמדה בעיית היחסים בין הצפון והדרום — בין הארצות המתועשות העשירות ובין המדינות העניות של אמריקה הלא-טבית, אפריקה ואסיה. רגן שינה זאת מייד. הוא החזיר את התמונה הישנה, העדיפות ניתנה למאבק שבין המערב והמזרח — בין ארצות-הברית וברית-המועצות.

הדבר התאים לתפיסה הפשטנית של האיש ברחוב האמריקאי. הוא גם התאים לאינטרסים של תעשיית הנשק הכבדה, שמילאה תפקיד חשוב בבחירת רגן. התוכניות הסוציאליות בארצות-הברית צומצמו ודולדלו, והמשאבים הופנו בורם כביר לתעשיית-הנשק ולשאר חברות-הענק של ההון הגדול.

תחילה ציפה העולם בלב כבד לבואו של רגן, שנראה כצלבן מטורף השוחר למלחמה. אך חיש מהר התברר כי רגן האמיתי שונה לגמרי. הוא נהג בזהירות רבה. מאחורי מסך הרטוריקה החדשה נמשך, למעשה, הקו הישן, תוך שינויים קלים — בעיקר ביחס לרוד-ג'ים המגואלים-בדם בעולם המערבי, מיוהנסבורג עד אל-סלוואדור, שזכו מחדש בחסותה של וושינגטון.

מהפך מסוג הפוך חולל בצרפת **פראנסואה מיט'ראן**, מנהיג המפלגה הסוציאליסטית. הוא הפיל את שלטון הימין בארצו, אחרי כימעת שנות-דור. בניגוד למפלגת-האחות בישראל, למדה מפלגת-העבודה הצרפתית לקח מתבוסותיה, חידשה את עצמה, הגישה תוכנית רצינית למהפכה בשטחים רבים — החל בביטול עונש-המוות וכלה בהלאמת מיפעלים מגוונים-ליסטיים — ובסוף תשמ"א עסקה במרץ בהגשמת תוכנית זו הלכה למעשה.

מעצמת-העל השנייה היתה עסוקה בענייניה, המנהיג המודקן, **ליאניר ברזינייב** שמר על מעמדו, הגיב בזהירות מירבית על מעשיו של איש-העולם של תש"ם. **לך ואלנמה**, שהוסיף לעמוד במרכז האירועים העולמיים גם בתשמ"א, המהפכה הפוליטית עשויה להתגלות כאחד המאורעות הגדולים של המחצית השנייה של המאה ה-20: היווצרות של בקע במישור הקומוניסטי, העשוי להתרחב ולהתפשט בכל רחבי אגוש המזרחי. למרות הסכנה הקטלנית הצפונה בכך למיבנה המונוליתי של המדינה הקומוניסטית, התאפקו הסובייטים מלהתערב.

הם קיוו, כנראה, שפולין תמוטט מסיבות כלכליות, ושכך יקץ הקץ גם על ואלנסה וחבריו.

המאורע העולמי השלישי שריתק השנה את הציבור היה מסוג אחר לגמרי: נשואיו של הנסיך צ'ארלס בבריטניה גרמו לפסטיבל מלכותי, שלא היה כדוגמתו מזה זמן רב. על הרקע של בריטניה העולה בלהבות בסערה של התפרעויות אלימות בשכונות-העוני, בעיקר בות המדינות הימנית-קיצוניות הכושלות של ראש-הממשלה **מרגרט תאצ'ר**, התנהל הטקס כאילו נערך בעור לם אחר. מאות מיליונים עקבו אחריו בשידור חי בטל-וויזיה — יותר בני-אדם מכפי שסרו אישם למרותו של מלך או קיסר על פני כדור-הארץ.

יתכן שהאנושות היתה זקוקה לזריקת-עידוד אופטיי-מית כזאת מעולם-האגדות בשנה שבה גברה החשיכה בפיגועי רבות בעולם. מישטר-ירודנות מכל הסוגים התיזקו בפיגועי רבות. בעוד שבפולין ובסין פשטה רוח ליברלית חדשה, התהדקו ברגידיהם בדרום-אפריקה, שלא נטשה גם את נאמביה הכבושה, והתחזקו המיש-טרים הרודניים בארגנטינה ובצ'ילה. בכלא בריטי בצפון-אירלנד קם בתשמ"א טיפוס חדש של לוחם פוליטי: האסיר הצעיר עד מוות, ושמקומו נתפס מייד על-ידי מתאבד-ברעב שני. באלסלודור כוסתה האדמה במאות רבות של גוויות כרותות-ראש, קורבנות הטרור מימין ומשמאל. באפגניסטאן נמשכה מלחמת-הגרילה בין צבא-המיש-לוח הסובייטי, שהתנסה שם במעין ויאט-נאם מס' 2, ובין שבטים מוסלמיים חמושים.

המאזן העולמי של תשמ"א לא היה מעודד. העולם לא צעד צעדים גדולים קדימה, לקראת חרות רבה יותר לעמים ולאדם. אך גם לא היו בה מלחמות גדולות, מנהיגיה-העולם נהגו בזהירות, ובפולין התגשמה מחדש אמרתו של הסופר היהודי-רוסי המנוח, איליה ארנבורג: „גם אם העולם כולו יכוסה באספלט — גיבעול ירוק אחד יצמח ויבקיע את האספלט.“

המרחב

סרטאוו: ג'יבור השלום

הגיבור האמיתי של תשמ"א במרחב השמי לא היה איש-מלחמה, אלא דווקא איש-שלום שנהג באומץ-לב נדיר.

עיצאם אד-סרטאוו, פליט פלסטיני שגדל בי-עיראק ושהפך מנתח-לב מצליח בארצות-הברית, חזר למרחב אחר מלחמת ששת-הימים. הקים אירגון-פידאיון משלו, ביצע פיגועים (שבאחד מהם נפצעה השחקנית חנה מרון ברגלה) והתאחד לאחר מכן עם אירגון פת"ח של **יאסר ערפאת**. בדרך ארוכה של מחשבה ולימוד הגיע למסקנה כי הצניטס הלאומי העליון של העם הפלסטיני מחייב את הקמתה של מדינה פלסטינית בגדה המערבית וברצועת-עזה, ושיש להשיג זאת במערכה מדינית, בי-שיתוף-פעולה עם שוחרי-השלום הישראליים.

סרטאוו אינו היחיד בצמרת אש"ף הדוגל ברעיון זה. אך מלבד ידידו **סעיד חמאמין**, שנרצח בידי קיצוניים בשל מגעיו עם ישראלים, היה סרטאוו היחיד שהעז לעשות את מעשיו בגלוי ולהצהיר על דעותיו בפני מלא — בעוד שאחרים בצמרת אש"ף, שחשבו ושפעלו כמיהו, שמרו על סודיות עמוקה, ולא סיכנו את עצמם.

בראשית השנה היה נדמה כי הקו של סרטאוו ניצח לבסוף בצמרת אש"ף ופת"ח. צעד אחרי צעד נעשו לקראת התפנית הגלויה הדרמתית. הביטאון הרישמי של פת"ח, פלסטין אל-תורה, פירסם מאמר עקרוני של סרטאוו, בלי ספק באישורו של ערפאת עצמו, ובו קבע כי קיים עתה בתנועה הציונית גורם חיובי, המוכן לשלום עם העם הפלסטיני. מייד לאחר מכן הודיע ערפאת עצמו, אף הוא בביטאון ערבי חשוב, כי הוא מקיים דו-שיח עם שלי"י וגורמים ישראליים אחרים, הידועים כציוניים. לאחר מכן שיגר סרטאוו הודעת-ברכה בכתב-ידו למועצה הישראלית למען שלום ישראל-פלסטין, שבה ניבא כי בקרוב יכונן השלום בין „המדינה הפלסטינית שתקום ומדינת-ישראל“ — הפעם הראשונה שבה נאמר הדבר בפירוש במיסמך רשמי של אש"ף.

ואז באה המכה הגדולה. תחת האיום של ממשלת-בגין על בסיסי אש"ף בדרום-לבנון נאלץ ערפאת להודקק להגנה סורית וסובייטית, ודמשק צימצמה באופן מכריע את חופש-פעולתו המדיני של אש"ף. הדבר בא לידי ביטוי בכנס המועצה הלאומית הפלסטינית, הפרלמנט